

Світова економіка та міжнародні відносини

УДК 338.48

Нестерова Катерина Сергіївна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри
економіки і міжнародних економічних відносин
Міжнародний гуманітарний університет*

Нестерова Екатерина Сергеевна

*кандидат экономических наук, доцент кафедры
экономики и международных экономических отношений
Международный гуманитарный университет*

Nesterova Kateryna

*PhD, Associate Professor of the
Department of Economics and International Economic Relations
International Humanitarian University*

**ВПЛИВ ФАКТОРУ БЕЗПЕКИ НА СТІЙКИЙ РОЗВИТОК
МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ
ВЛИЯНИЕ ФАКТОРА БЕЗОПАСНОСТИ НА УСТОЙЧИВОЕ
РАЗВИТИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА
IMPACT OF SECURITY FACTOR ON SUSTAINABLE WORLD
TOURISM DEVELOPMENT**

Анотація. В сучасних умовах безпека туристичних подорожей є одним з основних факторів, які впливають на функціонування та розвиток туристичної сфери, адже при виборі туристичної дестинації або транспортного засобу туристи передусім керуються рівнем безпеки. Особливо це стосується іноземних туристів, які обирають туристичні дестинації відповідно до їх обізнаності про рівень безпеки в них. Саме цим обумовлено падіння попиту з боку іноземних туристів на туристичні

подорожі в країни, в яких відбулися революції, теракти, природні або техногенні катастрофи тощо.

У наукових дослідженнях сфери туризму немає єдино підходу щодо визначення поняття «безпека», що обумовлено багатогранністю самого туризму та його суб'єктів. Погоджуючись з підходами до визначення безпеки у роботах [3–5], у статті був запропонований авторський підхід до аналізу безпеки у розрізі туристичної дестинації та туристів. Підкреслено, що вплив фактору безпеки водночас є достатньо неоднорідним. У зв'язку з тим, що туристичний бізнес є господарською діяльністю, у якій задіяна велика кількість стейкхолдерів, потрібно розмежувати різні наслідки впливу фактору безпеки на кожного з них.

В Україні, яка має значний туристично-рекреаційний потенціал, проблема забезпечення високого рівня безпеки в туризмі набуває особливої актуальності в умовах необхідності відновлення обсягу туристичного руху після анексії АР Крим, початку військових дій на Сході та інших факторів, що негативно вплинули на розвиток туристичної сфери в Україні.

У статті окреслено значущість фактору безпеки у стійкому розвитку міжнародного туризму, визначено поняття «безпеки туристичної подорожі» у розрізі її основних складових. Виявлено наслідки впливу фактору безпеки на розвиток міжнародного туризму, визначено основні складові фактору безпеки туристичної подорожі. На прикладі України, як туристичної дестинації, досліджено залежність між криміногенною ситуацією в країні та кількістю туристичних прибуттів. Доведено, що з метою мінімізації негативного впливу фактору безпеки на туристичну дестинацію на рівні держави мають бути розроблені елементи стратегії антикризового розвитку туристичної сфери.

Ключові слова: міжнародний туризм, безпека, стійкий розвиток.

Аннотация. В современных условиях безопасность туристических путешествий является одним из основных факторов, влияющих на функционирование и развитие туристической сферы, ведь при выборе туристической дестинации или транспортного средства туристы, прежде всего, руководствуются уровнем безопасности. Особенно это касается иностранных туристов, выбирающих туристические дестинации в соответствии с их осведомленностью об уровне безопасности в них. Именно этим обусловило падение спроса со стороны иностранных туристов на туристические путешествия в страны, в которых произошли революции, теракты, природные или техногенные катастрофы и т.д.

В научных исследованиях сферы туризма нет единого подхода к определению понятия «безопасность», что обусловлено многогранностью самого туризма и его субъектов. Соглашаясь с подходами к определению безопасности в работах [3-5], в статье был предложен авторский подход к анализу безопасности в разрезе туристической дестинации и туристов. Подчеркнуто, что влияние фактора безопасности одновременно является достаточно неоднородным. В связи с тем, что туристический бизнес является хозяйственной деятельностью, в которой задействовано большое количество стейкхолдеров, нужно разграничить различные последствия влияния фактора безопасности на каждого из них.

В Украине, которая имеет значительный туристическо-рекреационный потенциал, проблема обеспечения высокого уровня безопасности в туризме приобретает особую актуальность в условиях необходимости восстановления объема туристического движения после аннексии АР Крым, начала военных действий на Востоке и других факторов, негативно повлиявших на развитие туристической сферы в Украине.

В статье обозначена значимость фактора безопасности в устойчивом развитии международного туризма, определено понятие «безопасности туристической поездки» в разрезе ее основных составляющих. Выявлены последствия влияния фактора безопасности на развитие международного туризма, определены основные составляющие фактора безопасности туристической поездки. На примере Украины, как туристической дестинации, исследована зависимость между криминогенной ситуацией в стране и количеством туристических прибытий. Доказано, что с целью минимизации негативного влияния фактора безопасности на туристическую дестинацию на уровне государства должны быть разработаны элементы стратегии антикризисного развития туристической сферы.

Ключевые слова: *международный туризм, безопасность, устойчивое развитие.*

Summary. *Nowadays the safety of tourist trips is one of the main factors influencing the functioning and development of the tourist sector, when choosing a tourist destination or a vehicle, tourists are primarily guided by the level of security. This is especially true for foreign tourists who choose tourist destinations in accordance with their awareness of the level of security in them. This is due to the fall in demand from foreign tourists for trips to countries where there have been revolutions, terrorist attacks, natural or man-made disasters, etc.*

In scientific research in the field of tourism there is no single approach to the definition of «safety», which is due to the diversity of the tourism itself and its subjects. Accepting the approaches to the definition of safety in papers [3-5], the article proposed an author's approach to security analysis in the context of tourist destination and tourists. It was emphasized that the influence of safety factor at the same time is rather heterogeneous. Due to the fact that the tourism business is an economic activity in which a large number of stakeholders is involved, it is

necessary to differentiate the various consequences of the impact of the safety factor on each of them.

In Ukraine, which has significant tourist and recreational potential, the problem of ensuring a high level of security in tourism is particularly topical in the conditions of the need to restore the volume of the tourist flows after the annexation of the Crimea, the beginning of the war in the East and other factors that negatively affected the development of the tourism industry in Ukraine.

The article outlines the importance of the safety factor in the sustainable development of world tourism, defines the concept of «safety of a tourist trip» in terms of its main components. The consequences of the influence of the safety factor on the development of world tourism are revealed, the main factors of the safety factor of the tourist trip are determined. On the example of Ukraine, as a tourist destination, the correlation between the crime situation in the country and the number of tourist arrivals was investigated. It has been proved that in order to minimize the negative impact of the security factor on tourist destination at the state level, elements of a strategy for the anti-crisis development of the tourism sector should be developed.

Key words: *world tourism, safety, sustainable development.*

Постановка проблеми. За даними WTTC (Міжнародної ради з подорожей і туризму), у 2016 р. прямий та опосередкований внесок туристичного сектору у глобальний ВВП складав 7,6 трлн. дол. США, що дорівнює 10,2 % [1]. Протягом шести років поспіль темпи зростання світового туристичного сектору випереджають зростання глобальної економіки в цілому (у 2016 р. 3,1 % та 2,5 % відповідно). Однак посилення рівня небезпеки негативно впливає на стійкий розвиток міжнародного туризму та туристичних дестинацій, тому у сучасних умовах актуальним є питання виявлення факторів небезпеки у міжнародному туризмі та розробки антикризових стратегій його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади функціонування та розвитку міжнародного туризму розробили вітчизняні та іноземні вчені: М.П. Мальська, В.К. Федорченко, І.М. Школа [2-4]. Актуальні проблеми безпеки міжнародного туризму досліджено у працях S.M. Brondoni, I. Kovari, Y. Mansfeld [5-7].

Проте, не зважаючи на збільшення кількості робіт, спрямованих на вирішення проблеми забезпечення безпеки туристичних дестинацій дослідження окремих факторів безпеки в туризмі та їх впливу на показники туристичної сфери, залишаються незначними, особливо емпіричного характеру.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження впливу фактору безпеки на туристичну дестинацію та зв'язку між криміногенною ситуацією в Україні, як одного з факторів, що зменшують рівень безпеки в країні, та кількістю прибуттів іноземних туристів.

Виклад основного матеріалу. Сучасні дослідження МВФ доводять те, що у разі терористичної атаки або стихійного лиха реакція туристичних прибуттів, яка проявляється у їх скороченні, є гострою. Наприклад, у Туреччині після серії терористичних актів кількість туристичних прибуттів впала на 10 %, що спричинило зменшення ВВП країни на 0,3 – 0,5 % [8].

Джерело [5] вказує на те, що на відновлення туристичних прибуттів після терористичної атаки потрібно в середньому 13 місяців, проте це коротший період ніж 21 місяць (епідемія), 24 місяці (екологічна катастрофа) та 27 місяців (політичні заворушення).

Концептуальні засади безпеки в туризмі зазнали суттєвих змін. У 60 – 80х рр. Заходи щодо підвищення рівня безпеки були одноразовими і стосувалися здебільшого однієї або кількох країн. Тривалий час у наукових дослідженнях питання безпеки також залишалося на другорядних позиціях

[2-4]. Основні етапи еволюції світового туризму відносно вимог споживачів та сфокусованості бізнесу наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Еволюція міжнародного туризму

Етап, роки	Вимоги споживачів	Сфокусованість
1960	ціна	активний розвиток, масове виробництво
1970	ціна, якість	«ефективність + якість»
1980	ціна, якість, легкість придбання	«ефективність + якість + гнучкість»
Сучасний	безпека, ціна, якість, легкість придбання, унікальність	«безпечність+ефективність + якість + гнучкість + інноваційність»

Джерело: сформовано автором

Поняття безпеки є комплексним і стосується не лише злочинів, терористичних актів, але і екологічних катастроф, фінансово-економічних криз тощо [5-7]. Ми вважаємо, що безпеку туристичних подорожей можна зокрема розглядати за об'єктами як безпеку транспортних засобів та безпеку туристичної дестинації (рис. 1).

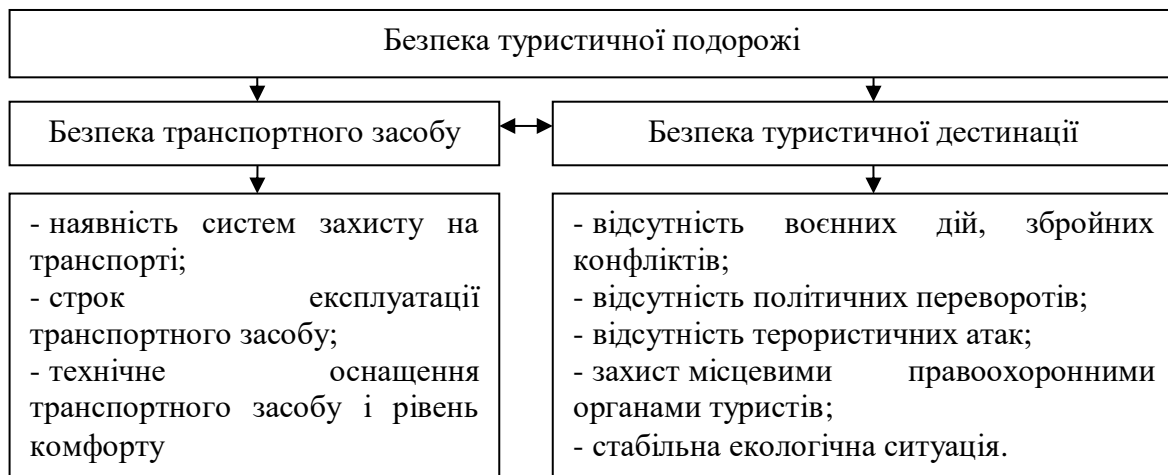

Рис. 1. Основні складові фактору безпеки туристичної подорожі

Джерело: сформовано автором

В Україні, яка має значний туристично-рекреаційний потенціал, проблема забезпечення високого рівня безпеки в туризмі набуває особливої

актуальності в умовах необхідності відновлення обсягу туристичного руху після анексії АР Крим, початку військових дій на Сході та інших факторів, що негативно вплинули на розвиток туристичної сфери в Україні. Кількість іноземних громадян, що відвідали Україну в 2014 р. за даними [9] скоротилася на 11 млн. осіб, що практично дорівнює показнику 2003 р., що, безумовно, не відповідає потенційним можливостям України як туристичної дестинації. Таке стрімке падіння майже у 2 рази кількості іноземних туристів у 2014 р. обумовлено дією фактору безпеки, який проявився, зокрема у негативному впливі наслідків політичної та економічної криз в країні. З метою зменшення цього негативного впливу на розвиток туристичної сфери України необхідним вважається забезпечення високого рівня безпеки туристичних подорожей як на рівні держави, так і на рівні суб'єктів господарювання.

Одним із важливих факторів безпеки є особиста безпека туристів та їх майна, на яку негативно впливає криміногенна ситуація в країні як ситуація підвищеного ризику виникнення кримінального злочину, в тому числі по відношенню до туристів. З метою виявлення ступеня взаємозв'язку між кількістю іноземних туристів та криміногенною ситуацією було побудовано лінійну регресійну модель з використанням програми SPSS.

В якості незалежної змінної, яка відображає криміногенну ситуацію в країні обрано кількість виявлених злочинів, а в якості залежної – кількість іноземних туристів, які відвідали Україну. Обидві змінні взято за період 2003 – 2014 рр. і наведено в табл. 2 [9]. Необхідно також зазначити, що безпека подорожі має найбільший вплив на прибутки від туризму дестинації, аніж туристичної компанії. Це пов'язано з тим, що компанія має можливість замінити «небезпечну» туристичну дестинацію у маршруті на іншу.

Отримані данні свідчать, по-перше, про те, що залежність між змінними є зворотно пропорційною, тобто збільшення кількості виявлених

злочинів призводить до зменшення кількості іноземних туристів, які відвідують Україну.

Таблиця 2

Статистична вибірка для побудови регресійної моделі

Роки	Кількість виявлених злочинів, од.	Кількість іноземних туристів, осіб
2003	566350	12513883
2004	527812	15629213
2005	491754	17630760
2006	428149	18935775
2007	408170	23122157
2008	390162	25449078
2009	439459	20798342
2010	505371	21203327
2011	520218	21415296
2012	447147	23012823
2013	563560	24671227
2014	529139	12711507

Джерело: сформовано автором з використанням [9]

У розрахунках R-квадрат дорівнює 0,285, тобто 28,5 % прибуттів іноземних туристів так чи інакше можуть бути пов'язані з кількістю виявлених злочинів.

$$\text{кількість іноземних туристів (y) = 38 млн. 460 тис (38460000) – (зворотна залежність) 38,583 (c)} \quad (1)$$

Тобто при відсутності виявлених злочинів (0), кількість іноземних туристів дорівнює 38 млн. 460 тис. На основі статистичних даних в 2014 р. кількість іноземних туристів складає приблизно 12,7 млн. осіб, тобто державна регуляторна політика, спрямована на вирішення проблеми злочинності в Україні, опосередковано вплине і на розвиток туристичної сфери. А збільшення кількості злочинів на один приводить до зменшення кількості іноземних туристів на 39 осіб.

Важливим завданням держави в цьому аспекті стає забезпечення ситуації, коли кількість злочинів прагне до нуля. З оглядом на це, в окремих країнах світу впроваджено такий орган, як Туристична поліція. Він з

успіхом діє у Ризі, Південній Кореї, Москві. Метою роботи Туристичної поліції є не лише упередження кримінальних дій, але і допомога туристам у вирішенні проблем, що можуть виникнути. В Україні досі немає такого спеціалізованого органу Національної поліції, проте, певні дії у цьому напрямку відбуваються. Так, наприклад, в Одесі на одному з основних пляжів міста організований велосипедний патруль з метою підвищення рівня безпеки туристів у центрі міста.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, посилення глобалізаційних процесів привело до ускладнення глобальних проблем та кризових явищ, які мають суттєвий вплив на туристичний бізнес та суб'єктів, що у ньому задіяні. Україна має низький рівень безпеки туризму, що обмежує можливості її розвитку як туристичної дестинації. Дослідження взаємозв'язку виявлених на території країни злочинів та кількістю туристичних прибуттів довело, що збільшення кількості злочинів на один приводить до зменшення кількості іноземних туристів на 39 осіб. Вочевидь для України та інших країн, які мають значні туристично-рекреаційні ресурси, необхідним є посилення державного контролю за безпекою туристів. Виявлення інструментів та заходів з підвищення рівня безпеки туристів потребує чіткого визначення її сутності та класифікації факторів безпеки. З метою підвищення рівня безпеки туризму мають бути реалізовані такі заходи органів публічної влади, як посилення поліцейського нагляду у туристичних місцях, контроль за забрудненням локального навколишнього середовища, координація дій основних учасників туристичного бізнесу, контроль за дотриманням туристичними підприємствами вимог фінансової стійкості, прозорості фінансової звітності, трудового законодавства, вимог до якості послуг, що надаються, контроль за використанням застарілих транспортних засобів тощо.

Література

1. The World Bank data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/topic/economy-and-growth>.
2. Мальська М.П. Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність: М.П. Мальська, М.Й. Рутинський, Н.М. Паньків: Монографія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 266 с.
3. Федорченко В.К. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму: монографія / В. К. Федорченко, В. С. Пазенок, О. А. Кручек, М. П. Мальська та ін. // К.: ВЦ «Академія», 2013. – 368 с.
4. Школа І. М. Розвиток туристичного бізнесу регіону: монографія / за ред. доктора економічних наук, професора Школи І.М. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – 292 с.
5. Brondoni S.M. Global Tourism and Terrorism. Safety and Security Management / S.M. Brandoni [Електронний ресурс]. – Режим доступу: symphonia.unimib.it/article/download/12548/11373.
6. Kovari I. Safety and Security in the Age of Global Tourism / I. Kovari, K. Zimanyi // Applied Studies in Agribusiness and Commerce. – Budapest, 2011. – №3-4. – Vol. 5. – P. 59-61.
7. Mansfeld Y. Tourism, Security and Safety. From Theory to Practice / Y. Mansfeld, A. Pizam. – Routledge, 2005. – 376 p.
8. Turkey's Economy Hit by Declining Tourism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/en/news/articles/2017/02/21/na230217turkeys-economy-hit-by-declining-tourism>.
9. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/

References

1. The World Bank data [Electronic Resource]. – Mode of Access: <http://data.worldbank.org/topic/economy-and-growth>.
2. Maljsjka M.P. Turyzm u mizhnarodnomu i nacionaljnomu vymirakh. Istorija i suchasnistj: M.P. Maljsjka, M.J. Rutynsjkyj, N.M. Panjkiv: Monoghrafija. – Ljviv: Vydavnychyj centr LNU imeni Ivana Franka, 2008. – 266 s.
3. Fedorchenko V.K. Turyzmologhija: konceptualjni zasady teoriji turyzmu: monoghrafija / V. K. Fedorchenko, V. S. Pazenok, O. A. Kruchek, M. P. Maljsjka ta in. // K.: VC «Akademija», 2013. – 368 s.
4. Shkola I.M. Rozvytok turystychnogho biznesu reghionu: monoghrafija / za red. doktora ekonomichnykh nauk, profesora Shkoly I.M. – Chernivci: Knyghy – KhKhI, 2007. – 292 s.
5. Brondoni S.M. Global Tourism and Terrorism. Safety and Security Management / S.M. Brandoni [Electronic Resource]. – Mode of Access: symphonia.unimib.it/article/download/12548/11373.
6. Kovari I. Safety and Security in the Age of Global Tourism / I. Kovari, K. Zimanyi // Applied Studies in Agribusiness and Commerce. – Budapest, 2011. – №3-4. – Vol. 5. –P. 59-61.
7. Mansfeld Y. Tourism, Security and Safety. From Theory to Practice / Y. Mansfeld, A. Pizam. – Routledge, 2005. – 376 p.
8. Turkey's Economy Hit by Declining Tourism [Electronic Resource]. – Mode of Access: <http://www.imf.org/en/news/articles/2017/02/21/na230217turkeys-economy-hit-by-declining-tourism>.
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Electronic Resource]. – Mode of Access: www.ukrstat.gov.ua/